

18 Απριλίου 2009

† πρωτοπρ. Αλέξανδρος Σμέμαν: «Αυτό είναι το ευλογημένο Σάββατο»

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Συναξαριακές Μορφές](#)

«Αυτό είναι το ευλογημένο Σάββατο»

Το «Άγιον και Μέγα Σάββατον» είναι η ημέρα που συνδέει τη Μεγάλη Παρασκευή - την ημέρα του Σταυρού- με την Κυριακή , ημέρα της Ανάστασης του Κυρίου. Για πολλούς ανθρώπους, η αληθινή φύση και το νόημα αυτού του «συνδέσμου», η ουσιαστική αναγκαιότητα αυτής της «ενδιάμεσης ημέρας» παραμένει άγνωστη, ή ίσως σκοτεινή. Για μια μεγάλη μερίδα ανθρώπων που εκκλησιάζονται οι «σπουδαιότερες» ημέρες της Μεγάλης Εβδομάδας είναι η Μεγάλη Παρασκευή και η Κυριακή, δηλαδή ο Σταυρός και η Ανάσταση. Χωρίς το Μεγάλο Σάββατο όμως αυτές οι δύο ημέρες παραμένουν, κατά κάποιο τρόπο, «ασύνδετες». Έχουμε δηλαδή μια ημέρα λύπης και υστέρα έρχεται η ημέρα της χαράς. Σ' αυτή τη διαδοχή η λύπη απλά αντικαθίσταται από τη χαρά... Αλλά σύμφωνα με τη διδασκαλία της Εκκλησίας που εκφράζεται στη λειτουργική της παράδοση, η φύση

αυτής της διαδοχής δεν είναι μια απλή αντικατάσταση. Η Εκκλησία διακηρύσσει ότι ο Χριστός «επάτησε τω θανάτω τον θάνατον». Αυτό σημαίνει ότι ακόμα και πριν από την Ανάσταση συμβαίνει κάποιο γεγονός στο οποίο η λύπη δεν αντικαθίσταται απλά από τη χαρά, αλλά μεταμορφώνεται σε χαρά. Το Μεγάλο Σάββατο είναι ακριβώς η ημέρα αυτής της μεταμόρφωσης, η ημέρα κατά την οποία η νίκη έρχεται από μέσα και εξαφανίζει την ήττα, η ημέρα οπότε έχουμε την ευκαιρία να ηρεμήσουμε και να σκεφτούμε, πριν από την Ανάσταση, το θάνατο του ίδιου του θανάτου ... Όλα αυτά εκφράζονται, και πολύ περισσότερο βιώνονται, κάθε χρόνο στη διάρκεια αυτής της υπέροχης πρωινής ακολουθίας του Μεγάλου Σαββάτου. Η Θεία Λειτουργία αυτής της ημέρας γίνεται για μας ένα σωτήριο μεταμορφωτικό παρόν.

Ερχόμενοι στο ναό το πρωί του Μεγάλου Σαββάτου έχουμε ολοκληρώσει τις ακολουθίες της Μεγάλης Παρασκευής. Σήμερα στους ενοριακούς ναούς ο Όρθρος του Μεγάλου Σαββάτου ψέλνεται τη Μεγάλη Παρασκευή το βράδυ. Η λύπη της Μεγάλης Παρασκευής είναι, επομένως, το εισαγωγικό θέμα, το σημείο έναρξης θα λέγαμε, του Όρθρου του Μεγάλου Σαββάτου. Αρχίζει σαν νεκρώσιμη ακολουθία, σαν θρήνος σε νεκρό σώμα. Οι ιερείς βγαίνουν από το ιερό και στέκονται μπροστά στον Επιτάφιο, θυμιατίζουν αργά τον Επιτάφιο, τις εικόνες και όλο το εκκλησίασμα. Όλοι μαζί, λαός και κληρικοί, στεκόμαστε μπροστά στον τάφο του Κυρίου μας και συγκεντρώνουμε τη σκέψη μας στο μεγάλο γεγονός του Θανάτου Του, της φαινομενικής ήττας. Κείνη τη στιγμή αρχίζουμε να ψάλλουμε τα εγκώμια σε τρεις στάσεις. Τα εγκώμια είναι τροπάρια που λέγονται με στίχους από τον «Άμωμο» δηλαδή, τον 118ο Ψαλμό.

«Μακάριοι οι άμωμοι εν οδώ, οι παρευόμενοι εν νόμω Κυρίου.» (Ψαλμ. 118,1).

«Η ζωή εν τάφω, κατετέθης Χριστέ...»

Με τα τροπάρια αυτά των εγκωμίων εκφράζεται ο τρόμος και το δέος των ανθρώπων και όλης της δημιουργίας μπροστά στο θάνατο του Ιησού Χριστού.

«Ευλογητός ει Κύριε, δίδαξόν με τα δικαιώματά σου.» (Ψαλμ. 118,12).

«Απορεί και φύσις, νοερά και πληθύς, η ασώματος Χριστέ, το μυστήριο της αφράστου και αρρήτου σου ταφής».

«Σος ειμί εγώ, σώσόν με, ότι τα δικαιώματά σου εξεζήτησα» (Ψαλμ. 118, 94).

«Τέτρωμαι δεινώς, και σπαράττομαι τα σπλάχνα Λόγε, βλέπουσα την άδικόν σου σφαγήν έλεγεν η πάναγνος εν κλαυθμώ».

Παρ' όλον αυτόν το θρήνο και μαζί με τη θλίψη και τον πόνο, κάτι άλλο, κάτι νέο, κάνει την εμφάνιση του και σιγά-σιγά θα γίνει περισσότερο φανερό. Πρώτα απ' όλα το βλέπουμε στον Ψαλμό 118 που αρχίζει με τη λέξη «Μακάριοι...» Ευλογημένοι οι άμωμοι οι πορευόμενοι κατά το νόμο του Κυρίου. Ο Ψαλμός αυτός στη λειτουργική παράδοση των πρώτων αιώνων της Εκκλησίας μας αποτελούσε έναν από τους βασικούς ύμνους του Μεσονυκτικού και του Όρθρου της Κυριακής. Η ημέρα της Κυριακής, όπως είναι γνωστό είναι η εβδομαδιαία ανάμνηση της Ανάστασης του Χριστού . Σήμερα στην πράξη της Εκκλησίας μας ο Ψαλμός 118 διαβάζεται (ή ψέλνεται) στη νεκρώσιμη ακολουθία. Το περιεχόμενο του Ψαλμού αυτού δεν είναι καθόλου νεκρώσιμο. Έχουμε στους στίχους του την καθαρότερη και πληρέστερη έκφραση αγάπης για το νόμο του θεού, δηλαδή για το σχέδιο του Θεού για τον άνθρωπο και τη ζωή του. Η πραγματική ζωή, η ζωή την οποία έχασε ο άνθρωπος ύστερα από την αμαρτία του, βρίσκεται στην τήρηση και την εκπλήρωση του θείου Νόμου, στη ζωή με τον Θεό και για τον Θεό, για την όποια δημιουργήθηκε ο άνθρωπος.

«Εν τη οδώ των μαρτυρίων σου ετέρφθην, ως επί παντί πλούτῳ» (Ψαλμ. 118. 14).

«Εν τοις δικαιώμασί σου μελετήσω, ουκ επιλήσομαι των λόγων σου» (Ψαλμ. 118. 16).

Επειδή ο Ιησούς Χριστός είναι η εικόνα της τέλειας τήρησης του θείου Νόμου, και όλη η ζωή Του είχε έναν και μόνο σκοπό, την πλήρη υπακοή στο θέλημα του Πατρός Του, η Εκκλησία ερμηνεύει αυτό τον Ψαλμό σαν τα λόγια του ίδιου του Χριστού προς τον Πατέρα Του: «Ίδε ότι τας εντολάς σου ηγάπησα · Κύριε, εν τω ελέει σου ζήσόν με» (Ψαλμ. 118, 159).

Ο θάνατος του Ιησού Χριστού είναι η τελική απόδειξη της αγάπης Του για το θέλημα του Θεού και της υπακοής Του στον πατέρα Του. Είναι μια πράξη καθαρής υπακοής και πλήρους εμπιστοσύνης στο θέλημα του Πατέρα · και για την Εκκλησία, ακριβώς αυτή η μέχρι τέλους υπακοή, αυτή η τέλεια κένωση του Υιού, βάζει το θεμέλιο και κάνει την αρχή για τη νίκη. Ο Πατέρας επιθυμεί αυτόν το

θάνατο, ο Υιός τον αποδέχεται, αποδέχεται αποκαλύπτοντας άνευ ορών πίστη στην τελειότητα του θελήματος του Πατέρα και στην αναγκαιότητα αυτής της θυσίας του Υιού από τον Πατέρα. Ο Ψαλμός 118 είναι ψαλμός τέτοιας υπακοής και γι' αυτό αποτελεί μια προαγγελία ότι μ' αυτή την υπακοή αρχίζει ο θρίαμβος...

Αλλά γιατί άραγε ο Πατέρας να επιθυμεί αυτό το θάνατο; Γιατί ο θάνατος του Υιού είναι αναγκαίος; Η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα είναι το τρίτο θέμα που αναφέρουν οι ύμνοι του Όρθρου του Μεγάλου Σαββάτου. Το βλέπουμε πρώτα στα τροπάρια των Αίνων που ακολουθούν ύστερα από στίχους του Ψαλμού 118. Στα τροπάρια αυτά ο θάνατος του Χριστού περιγράφεται σαν κάθοδος στον Άδη.

«Σήμερον συνέχει τάφος, τον συνέχοντα παλάμη την κτίσιν· καλύπτει λίθος, τον καλύψαντα αρετή τους ουρανούς· υπνοί η ζωή, και Άδης τρέμει και Αδάμ των δεσμών απολύεται. Δόξα τη ση οικονομία, δι' ης τελέσας πάντα σαββατισμόν αιώνιον, εδωρήσω ημίν την παναγίαν εκ νεκρών σον ανάστασιν».

«Άδης» δεν είναι κάποιος τόπος, αλλά στη βιβλική γλώσσα σημαίνει αυτήν ακριβώς την πραγματικότητα του θανάτου, την κατάσταση του σκότους, της απελπισίας, της καταστροφής, ό,τι δηλαδή είναι ο θάνατος. Και αυτή η πραγματικότητα του θανάτου – την οποία φυσικά δεν δημιούργησε ο Θεός, ούτε τη θέλησε ποτέ για τα δημιουργήματα Του – τονίζει έντονα ότι ο «Άρχων του κόσμου τούτου » έχει τεράστια δύναμη στον κόσμο. Σατανάς, Αμαρτία, Θάνατος είναι ο ι «διαστάσεις» του Άδη · είναι το περιεχόμενο του. Διότι η αμαρτία έρχεται από το Σατανά και ο θάνατος είναι το αποτέλεσμα της αμαρτίας: «δι' ενός ανθρώπου η αμαρτία εις τον κόσμον εισήλθεν και δια της αμαρτίας ο θάνατος» (Ρωμ. 5,12). «Εβασίλευσεν ο θάνατος από Αδάμ μέχρι Μωϋσέως» (Ρωμ. 5,14). Έτσι όλο το σύμπαν έγινε ένα απέραντο κοσμικό νεκροταφείο και καταδικάστηκε στην καταστροφή και την απόγνωση. Γι' αυτό ο θάνατος είναι ο «έσχατος εχθρός» (Α' Κορ. 15, 27) ο οποίος καταργείται , νικιέται μόνο με το θάνατο του σαρκωθέντος Χριστού. Αυτή η συνάντηση με το θάνατο είναι η «ώρα» του Χριστού για την οποία είπε: «αλλά δια τούτο ήλθον εις την ώραν ταύτην» (Ιω. 12, 27)... και τώρα αυτή η «ώρα» ήρθε · και ο Υιός του Θεού εισέρχεται στη χώρα του θανάτου, πεθαίνει. Ο ι Πατέρες της Εκκλησίας μας, συνήθως, περιγράφουν αυτή τη στιγμή σαν μια μονομαχία ανάμεσα στον Χριστό και το Θάνατο, στο Χριστό και το Σατανά. Γιατί αυτός ο θάνατος, ο θάνατος του Χριστού, θα ήταν ή ο τελικός θρίαμβος του Σατανά, ή η τελειωτική και αμετάκλητη ήττα του.

Η μονομαχία του Ιησού Χριστού με το Σατανά εκτελείται σε διάφορα στάδια. Στην αρχή οι δυνάμεις του κακού φαίνεται να θριαμβεύουν. Ο Δίκαιος σταυρώνεται, εγκαταλείπεται από όλους, υπομένει εξευτελιστικό θάνατο. Κατεβαίνει στον «Άδη» και εγκαθίσταται στην περιοχή του σκότους και της απόγνωσης... Αλλά, ακριβώς

αυτή τη συγκεκριμένη στιγμή, αποκαλύπτεται το πραγματικό νόημα αυτού του θανάτου. Εκείνος που πεθαίνει στο Σταυρό έχει τη ζωή μέσα Του - είναι ο ίδιος ζωή. Δηλαδή η ζωή Του δεν είναι κάποια δωρεά που Του δόθηκε από κάποιον άλλον από έξω, δωρεά που θα μπορούσε, κατά συνέπεια, να Του αφαιρεθεί, αλλά είναι ο ίδιος ζωή · η ζωή είναι η ίδια η ουσία Του. Διότι Αυτός είναι η ζωή και η πηγή κάθε ζωής. «Εν αυτώ ζωή ην, και η ζωή ην το φως των ανθρώπων». (Ιω. 1, 4). Ο άνθρωπος Ιησούς πεθαίνει, αλλά αυτός ο Άνθρωπος είναι ο Υιός του Θεού. Σαν άνθρωπος μπορεί πραγματικά να πεθάνει, αλλά «εν Αυτώ» ο ίδιος ο Θεός εισέρχεται στην πραγματικότητα του θανάτου, συμμετέχει στο θάνατο . Αυτό είναι το μοναδικό, το αναλλοίωτο νόημα του θανάτου του Χριστού. Ο Άνθρωπος που πεθαίνει είναι Θεός, ή για να είμαστε πιο ακριβείς, είναι ο Θεάνθρωπος. Ο Θεός είναι ο Άγιος, ο Αθάνατος. Εκείνος ο οποίος «ασυγχήτως, ατρέπτως, αναλλοιώτως γέγονεν άνθρωπος» και μόνο σ' αυτή την ενότητα του Θεού και του Ανθρώπου, στο πρόσωπο του Χριστού, μπορεί ο ανθρώπινος θάνατος να προσληφθεί από τον θεό, να ξεπεραστεί και να καταστραφεί γιατί ο Χριστός «επάτησε τω θανάτω τον θάνατον».

Τώρα λοιπόν - ύστερα απ' όλα αυτά - καταλαβαίνουμε γιατί ο Θεός επιθυμεί αυτόν το θάνατο, γιατί ο Πατέρας προσφέρει το Μονογενή Υιό Του να θανατωθεί. Θέλει, διακαώς, όλο το ανθρώπινο γένος να σωθεί, το επιθυμεί, αλλά δεν το επιβάλλει. Δηλαδή αυτή η νίκη κατά του θανάτου δεν είναι πράξη της θεϊκής Του δύναμης. Ο Ιησούς Χριστός στον κήπο της Γεθσημανής είχε πει: «δοκείς ότι ου δύναμαι άρτι παρακαλέσαι τον πατέρα μου, και παραστήσει μοι πλείους ή δώδεκα λεγεώνας αγγέλων;» (Ματθ. 26, 53). Δεν χρησιμοποιεί όμως τη θεϊκή Του δύναμη, ούτε κάποιον εκβιασμό, έστω και αν αυτή η βία μπορεί να φέρει σωτηρία. Η νίκη Του, λοιπόν, κατά του θανάτου είναι πράξη αγάπης, ελευθερίας και αβίαστης παράδοσης στον θεό Πατέρα Του. Γιατί ο θεός δημιούργησε τον άνθρωπο ελεύθερο να αγαπάει και να αφοσιώνεται στον θεό μέσα σε πλήρη ελευθερία, χωρίς καταναγκασμούς και πιέσεις. Κάθε άλλος τρόπος σωτηρίας θα ερχόταν σε αντίθεση με τη φύση του ανθρώπου και επομένως δεν θα ήταν πραγματική σωτηρία. Ακριβώς γι' αυτό ήταν αναγκαίο να σαρκωθεί και να σταυρωθεί ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός. Με τη Σάρκωση και το θάνατο του Χριστού ο άνθρωπος επανακτά την αγάπη και την υπακοή. Με το Χριστό ο άνθρωπος ξεπερνάει την αμαρτία και το κακό. Είναι ουσιαστικό ότι ο θάνατος δεν καταπατήθηκε μόνο από τον θεό, αλλά ξεπεράστηκε και νικήθηκε μέσα στην ίδια την ανθρώπινη φύση από τον άνθρωπο και δια του ανθρώπου. «Επειδή γαρ δι' ανθρώπου ο θάνατος, και δι' ανθρώπου ανάστασις νεκρών. Ωσπερ γαρ εν τω Αδάμ πάντες αποθνήσκουσιν, ούτω και εν τω Χριστώ πάντες ζωοποιηθήσονται.» (Α' Κορ. 15, 21-22).

Ο Ιησούς Χριστός τελείως ελεύθερα δέχεται το θάνατο. Λέει δε για τη ζωή Του:

«Ουδείς αίρει αυτήν απ' εμού, αλλ' εγώ τίθημι αυτήν απ' εμαυτού» (Ιω. 10, 18). Θυσιάζει οικειοθελώς τη ζωή Του αλλά όχι χωρίς πάλη. Στο Ευαγγέλιο του Ματθαίου διαβάζουμε: «...ήρξατο λυπείσθαι και αδημονείν... λέγει τοις μαθηταίς · περίλυπος εστίν η ψυχή μου έως θανάτου» (Ματθ. 26, 37). Αυτή τη στιγμή της αγωνίας Του κορυφώνεται το μέτρο της υπακοής Του, και επομένως εδώ βρίσκεται και η εξουδετέρωση, η καταστροφή της ηθικής ρίζας του θανάτου, του θανάτου σαν αποτέλεσμα της αμαρτίας και της παρακοής.

Όλη η ζωή του Ιησού Χριστού είναι ζωή «εν θεώ» – όπως ακριβώς πρέπει να είναι η ζωή κάθε ανθρώπου – είναι «Ζωή πε πληρωμένη». Αυτή η ζωή, η γεμάτη από νόημα και περιεχόμενο, γεμάτη από τον Θεό, ξεπερνάει το θάνατο και καταστρέφει τη δύναμη του. Διότι θάνατος, πάνω απ' όλα, είναι η στέρηση της ζωής, η διάλυση της ζωής που έχει ξεκοπεί από τη μοναδική πηγή της. Ο θάνατος του Χριστού είναι μια κίνηση αγάπης προς τον Θεό, μια πράξη υπακοής και εμπιστοσύνης, πίστης και τελειότητας – είναι μια πράξη ζωής, («Πάτερ, εις χείρας σου παρατίθεμαι το πνεύμα μου» Λουκ. 23, 46), η όποια εκμηδενίζει το θάνατο. Η Ζωή είναι ο θάνατος του θανάτου!

Αυτό είναι το νόημα της καθόδου του Χριστού στον Άδη, το νόημα του θανάτου Του που έγινε Νίκη. Και το φως αυτής της νίκης φωταγωγεί την αγρυπνία και το θρήνο μας μπροστά στον Τάφο:

«Η ζωή πως θνήσκεις: Πως και τάφω οικείς; του θανάτου το βασίλειον λύεις δε, και του Άδου τους νεκρούς εξανιστάς. Ιησού Χριστέ μου, Βασιλεύ του παντός τι ζητών τοις εν τω Άδη ελήλυθας; ή το γένος απολύσαι των βρωτών;

Η ζωή εν τάφω κατετέθης, Χριστέ, και θανάτω σου τον θάνατον ώλεσας και έπήγασας τω κόσμω την ζωήν.

Ως φωτός λυχνία, νυν η σαρξ του Θεού, υπό γην ως υπό μόδιον κρύπτεται, και διώκει τον εν Άδη σκοτασμόν.»

(Τροπάρια από την πρώτη στάση των Εγκωμίων)

Η ζωή μπαίνει στο Βασίλειο του θανάτου. Το θείο Φως λάμπει στα φρικτά σκοτάδια του. Φωτίζει όλους αυτούς που βρίσκονται εκεί, διότι ο Χριστός είναι η ζωή όλων και η μοναδική πηγή κάθε ζωής. Έτσι ο Χριστός πεθαίνει για όλους και ό,τι συμβαίνει στη ζωή Του, συμβαίνει στην ίδια τη ζωή, στη ζωή όλων μας... Αυτή η κάθοδος στον Άδη είναι η συνάντηση της ζωής όλων μας με το θάνατο όλων μας:

«Επί γης κατήλθες, ίνα σώσεις Αδάμ · και εν γη μη ευρηκώς τούτον Δέσποτα, μέχρις Άδου κατελήλυθας ζητών».

(Τροπάριο από την πρώτη στάση των Εγκωμίων).

Η λύπη και η χαρά αλληλοχτυπιούνται και τώρα η χαρά είναι εκείνη που νικάει. Τα εγκώμια συμπληρώνονται και ο διάλογος - μονομαχία - ανάμεσα στη Ζωή και το Θάνατο φτάνει στο τέλος. Για πρώτη φορά ακούγεται ο ύμνος της νίκης και του θριάμβου, ο ύμνος της χαράς. Αυτόν τον ύμνο τον ακούμε κάθε Κυριακή στον Όρθρο, καθώς αρχίζουμε την ημέρα της Αναστάσεως:

«Των Αγγέλων ο δήμος, κατεπλάγη ορών σε εν νεκροίς λογισθέντα, του θανάτου δε Σωτήρ, την ισχύν καθελόντα, και συν εαυτώ τον Αδάμ εγειράντα, και εξ Άδου πάντας ελευθερώσαντα.

Τι τα μύρα, συμπαθώς τοις δάκρυσιν, ω μαθήτριάι κερνάτε; ο αστράπτων εν τω τάφω άγγελος προσεφθέγγετο ταίς μυροφόροις · ίδετε υμείς τον τάφον και ήσθητε · ο Σωτήρ γαρ εξανέστη τον μνήματος»

Έπειτα αρχίζει ο ωραιότατος Κανόνας του Μεγάλου Σαββάτου, στον οποίο, για άλλη μια φορά, συνοψίζονται και εξετάζονται βαθύτερα όλα τα θέματα - από τον νεκρώσιμο θρήνο ως τη νίκη κατά του θανάτου - και τελειώνει με το εξής τροπάριο της Θ' Ωδής:

«Αγαλλιάσθω η κτίσις· ευφραινέσθωσαν πάντες οι γηγενείς· ο γαρ εχθρός εσκύλευται Άδης· μετά μύρων Γυναίκες προσυπαντάτωσαν· τον Αδάμ συν τη Εύα λυτρούται παγγενή· και τη τρίτη ημέρα εξαναστήσομαι!»

«Και τη τρίτη ημέρα εξαναστήσομαι!» Από δω και μπρος πια η πασχαλινή χαρά αρχίζει να πλημμυρίζει την ακολουθία του Μεγάλου Σαββάτου. Εμείς όμως στεκόμαστε ακόμα μπροστά στον Τάφο, αλλά ο Τάφος αυτός είναι ζωηφόρος! Η Ζωή αναπαύεται «εν τάφω», μια καινούργια δημιουργία ξεπηδάει από τον Τάφο αυτόν. Για μια ακόμα φορά, την ημέρα της αναπαύσεως, την Εβδόμη Ημέρα, ο Δημιουργός «αναπαύσατο από παντός έργου». «Η Ζωή εν τω τάφω και ο Άδης τρέμει», και μεις σιωπάμε και εμβαθύνουμε στο νόημα αυτού του ευλογημένου Σαββάτου και στην ιερή ησυχία Εκείνου που μας ξαναφέρνει στη ζωή. «Δεύτε ίδωμεν την ζωήν ημών, εν τάφω κειμένην, ίνα τους εν τάφοις κείμενους ζωοποιήση». Το πλήρες νόημα και το μυστικό βάθος της «Έβδομης Ημέρας» - του Μεγάλου Σαββάτου - που είναι ημέρα πλήρωσης και αποκορύφωσης, αποκαλύπτεται τώρα εντελώς. Το δοξαστικό των Αίνων μιλάει αποκαλυπτικά:

«Την σήμερον μυστικώς, ο μέγας Μωϋσής προδιετυπούτο λέγων· Και ευλόγησεν ο Θεός την ημέραν την εβδόμην· Τούτο γαρ εστί το ευλογημένον Σάββατον, αύτη εστί η της καταπαύσεως ημέρα· εν η κατέπαυσεν από πάντων των έργων αυτού, ο μονογενής Υιός του Θεού, διά της κατά τον θάνατον οικονομίας, τη σαρκί σαββατίσας· και εις ο ην, πάλιν επανελθών, δια της Αναστάσεως, εδωρήσατο ημίν

ζωήν την αιώνιον, ως μόνος αγαθός και φιλόανθρωπος.»

Όταν το βράδυ της Μεγάλης Παρασκευής στη διάρκεια του Όρθρου του Μεγάλου Σαββάτου, κάνουμε την περιφορά του Επιταφίου - μια απλή και γεμάτη δέος περιφορά γύρω από το ναό - δεν κάνουμε μια επικήδεια πορεία. Όχι. Είναι ο Υιός του Αθανάτου Θεού που πορεύεται μέσα στο σκοτάδι του Άδη και αναγγέλει σε «όλες τις γενεές του Αδάμ» τη χαρά της ερχόμενης ανάστασης. «Αναστήσονται οι νεκροί, και εγερθήσονται οι εν τοις μνημείοις, και πάντες οι εν τη γη αγαλλιάσονται».

Όταν μετά την περιφορά του Επιταφίου, γυρίζουμε στο ναό, γνωρίζουμε πια το μυστήριο του ζωοδότου θανάτου του Χριστού. Ο Άδης πατήθηκε. Ο Άδης τρέμει. Μπαίνουμε πια στο τελικό θέμα: την Ανάσταση.

Το Σάββατο, η Εβδόμη Ημέρα, ολοκληρώνει την ιστορία της σωτηρίας, της οποίας η τελευταία πράξη υπήρξε το ξεπέρασμα του θανάτου. Μετά το Σάββατο έρχεται η Πρώτη Ημέρα της νέας δημιουργίας, της νέας ζωής που βγήκε από τον Τάφο. Το θέμα της Ανάστασης εγκαινιάζεται με το προκείμενο του Όρθρου του Μεγάλου Σαββάτου. «Ανάστα, Κύριε, βοήθησον ημίν. Ο Θεός, εν τοις ωσίν ημών ηκούσαμεν».

Ακολουθεί το πρώτο ανάγνωσμα, από τις προφητείες του Ιεζεκιήλ (κεφ. 37), για τα «οστά τα ξηρά». «Ἔθηκέ με εν μέσω του πεδίου · και τούτο ην μεστόν οστέων ανθρωπίνων ξηρών...» Η προφητεία παρουσιάζει εδώ το θρίαμβο του θανάτου πάνω στον κόσμο και στο σκοτάδι και την χωρίς καμιά ελπίδα καταδίκη σε θάνατο όλου του σύμπαντος . Αλλά ο Θεός μιλάει στον προφήτη. Του αναγγέλλει ότι αυτή η καταδίκη δεν είναι ο τελικός και αμετάκλητος προορισμός του ανθρώπου. Τα «οστά τα ξηρά» θα ακούσουν τους λόγους του Κυρίου. Οι νεκροί θα ζήσουν και πάλι. «Τάδε λέγει Κύριος Κύριος · ιδού εγώ ανοίγω τα μνήματα υμών, και ανάξω υμάς εκ των μνημάτων υμών και εισάξω υμάς εις την γην του Ισραήλ.» Μετά από την προφητεία αυτή έρχεται το δεύτερο προκείμενο με το ίδιο θέμα - επίκληση:

« Ανάστηθι, Κύριε ο Θεός μου, υψωθήτω η χειρ σου.»

Πως θα συμβεί αυτό; Πως θα πραγματοποιηθεί αυτή η παγκόσμια ανάσταση; Το δεύτερο ανάγνωσμα που ακολουθεί (Α' Κορ. 5, 6-8 και Γαλ. 3, 13-14) δίνει την απάντηση. «Μικρά ζύμη όλον το φύραμα ζυμοί · και γαρ το Πάσχα ημών, υπέρ ημών ετύθη Χριστός». Ο Ιησούς Χριστός, το «ημέτερον Πάσχα», είναι αυτό το φύραμα της αναστάσεως όλων μας. Όπως ο Θάνατος Του νικάει τον άρχοντα του θανάτου, έτσι και η Ανάσταση Του είναι η απόδειξη της αναστάσεως όλων μας, διότι η ζωή Του είναι πηγή κάθε ζωής. Οι στίχοι του Αλληλούια που ακολουθούν - και που κυρίως ψάλλονται στην Πασχαλινή ακολουθία - αναγγέλλουν την

Ανάσταση και επικυρώνουν την τελική απάντηση, τη βεβαιότητα, ότι ο καιρός της νέας δημιουργίας, της ανέσπερης Ημέρας, έχει αρχίσει:

«Αλληλούια, Αλληλούια, Αλληλούια!

Αναστήτω ο Θεός και διασκορπισθήτωσαν οι εχθροί αυτού και φυγέτωσαν από προσώπου αυτού οι μισούντες αυτόν.

Ως εκλείπει καπνός, εκλειπέτωσαν, ως τήκεται κηρός από πρόσωπον πυρός.

Ούτως απολούνται οι αμαρτωλοί, από προσώπου του Θεού.»

Τα αναγνώσματα από τις προφητείες τελείωσαν. Μέχρι τώρα δεν ακούσαμε παρά μόνο προφητείες. Ακόμα βρισκόμαστε στο Μεγάλο Σάββατο, μπροστά στον τάφο του Χριστού. Θα πρέπει να ζήσουμε όλη τούτη τη μακρυά ημέρα πριν να φτάσουμε στο τέλος της, στα μεσάνυχτα, για ν' ακούσουμε το: «Χριστός ανέστη!» πριν μπούμε για τα καλά στη γιορτή της Ανάστασης του Κυρίου. Γι' αυτό σε τούτη την ορθρινή ακολουθία το τρίτο ανάγνωσμα που την συμπληρώνει είναι από το Ευαγγέλιο του Ματθαίου (κεφ. 27, 62-66) και μας μιλάει, ακόμα μια φορά, για τον Τάφο του Κυρίου και το σφράγισμα του: «οι δε πορευθέντες ησφαλίσαντο τον τάφον σφραγίσαντες τον λίθον μετά της κουστωδίας».

Έτσι τελειώνει ο Όρθρος του Μεγάλου Σαββάτου που διαβάζεται τη Μεγάλη Παρασκευή το βράδυ. Και ακριβώς εδώ, μ' αυτό το τέλος, γίνεται εντονότερο το εσχατολογικό νόημα αυτής της «ενδιάμεσης ημέρας», του «Ευλογημένου Σαββάτου». Ο Ιησούς Χριστός «ανέστη εκ νεκρών». Την Ανάσταση Του θα τη γιορτάσουμε μεγαλόπρεπα την ημέρα του Πάσχα, την Κυριακή. Αυτή η γιορτή εξαίρει ένα μοναδικό γεγονός του παρελθόντος και συμμετέχει σ' ένα μυστήριο του μέλλοντος. Ζούμε ήδη τη δική Του Ανάσταση, όχι όμως ακόμα τη δική μας. Εμείς έχουμε δρόμο μπροστά μας να πορευτούμε. Πρέπει να πεθάνουμε, να αποδεχτούμε το θάνατο, το χωρισμό, την καταστροφή. Η πραγματικότητα στην οποία ζούμε σε τούτον τον κόσμο, στον «παρόντα αιώνα» είναι ακριβώς αυτή η πραγματικότητα του Μεγάλου Σαββάτου. Όσα έγιναν αυτό το Σάββατο και τα γιορτάζουμε σήμερα, είναι η αληθινή εικόνα των συνθηκών της ανθρωπότητας σήμερα.

Πιστεύουμε στην Ανάσταση, γιατί ο Ιησούς Χριστός αναστήθηκε, πάτησε «θανάτω» το θάνατο. Προσδοκούμε την Ανάσταση. Ξέρουμε ότι ο Θάνατος του Χριστού εκμηδένισε τη δύναμη του θανάτου. Ο θάνατος δεν αποτελεί πια το απελπισμένο τέλος του άνθρωπου και την καταστροφή του σύμπαντος... Όταν βαπτίζομαστε στο όνομα της Αγίας Τριάδας, βαπτίζομαστε στο θάνατο του Χριστού και από κείνη τη στιγμή συμμετέχουμε στη ζωή Του που βγήκε από τον

τάφο. Κοινωνούμε το Σώμα και το Αίμα Του, που είναι η τροφή της αθανασίας, της αιωνιότητας. Έχουμε έτσι μέσα μας τη βεβαιότητα της συμμετοχής στην αιώνια ζωή. Όλη η χριστιανική ζωή, η ύπαρξη μας «εν Χριστώ» σταθμίζεται, μετριέται, με αυτές τις ενέργειες μας που μας φέρνουν σε άμεση κοινωνία με τον «νέο αιώνα» της Θείας Βασιλείας, ενώ ακόμα ζούμε εδώ, σ' αυτή τη γη όπου ο θάνατος είναι το αναπόφευκτο μερίδιο μας.

Αλλά αυτή η ζωή ανάμεσα στην Ανάσταση του Χριστού και στην ημέρα της κοινής ανάστασης δεν είναι ακριβέστατα η ζωή κατά το Μεγάλο Σάββατο; Δεν είναι η προσδοκία, το θεμελιώδες και ουσιαστικό μέρος της χριστιανικής ζωής και εμπειρίας μας; Όλοι μας περιμένουμε... Περιμένουμε με αγάπη, ελπίδα και πίστη. Και αυτή η αναμονή, η προσδοκία για τον ερχομό της ανάστασης και της ζωής του «κόσμου τούτου», της ζωής που «κρύπται συν τω Χριστώ» (Κολ. 3, 3-4), αυτή η αυξανόμενη προσδοκία «εν αγάπη και βεβαιότητι», είναι το δικό μας Μεγάλο Σάββατο. «Σιγησάτω πασά σαρξ βροτεία, και στήτω μετά φόβου και τρόμου, και μηδέν γήϊνον εν εαυτή λογιζέσθω...» ψέλνουμε αντί του Χερουβικού ύμνου στη Θεία Λειτουργία του Μεγάλου Σαββάτου. Σιγά-σιγά καθετί σ' αυτό τον κόσμο διαπερνιέται από το Φως που έρχεται από κει που προσδοκούμε. Το «είδωλο του κόσμου τούτου» περνάει, χάνεται και αυτή η άφθορη ζωή «εν Χριστώ» γίνεται η μέγιστη και οριστική αξία μας.

Κάθε χρόνο το Μεγάλο Σάββατο, μετά από την πρωινή ακολουθία και τη Θεία Λειτουργία, περιμένουμε τη νύχτα της Ανάστασης και το πλήρωμα της Πασχαλινής ευφροσύνης. Ξέρουμε ότι ώρα με την ώρα έρχεται αυτή η νύχτα και όμως πόσο αργό μας φαίνεται αυτό το πλησίασμα, πόσο μακριά και ατέλειωτη είναι τούτη η ημέρα του Μεγάλου Σαββάτου! Αλλ' όμως αυτή η σιγή, η θαυμαστή ησυχία του Μεγάλου Σαββάτου, δεν είναι το καλύτερο σύμβολο της ζωής μας σ' αυτό τον κόσμο; Δεν είναι η ζωή μας εδώ στη γη μια συνεχής αναμονή; Δεν βρισκόμαστε πάντοτε στην «ενδιάμεση ημέρα» περιμένοντας το Πάσχα του Κυρίου, προετοιμάζοντας τον εαυτό μας για την ανέσπερη ημέρα της Βασιλείας Του;

Πηγή: Πρωτοπρεσβυτέρου Αλεξάνδρου Σμέμαν, *Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ*, Σύντομη λειτουργική εξήγηση των ημερών της Μεγάλης Εβδομάδας. Εκδ. Ακρίτας 1990.